

Transacties binnen de Nederlandse dierentuinen

Een verslag van de ontwikkeling van een handboek

Diermanagement
Marleen Duijvestein
Tessel de Jong

Transacties binnen de Nederlandse dierentuinen

Een verslag van de ontwikkeling van een handboek

Afbeelding voorpagina: Jay Town (www.jaytown.com.au)

MEDIATHEEK

Hogeschool VAN HALL LARENSTEIN
Postbus 1528
8901 BV LEEUWARDEN

Van Hall Larenstein

Diermanagement

Leeuwarden

September 2009

Auteurs: Marleen Duijvestein 850225004
Tessel de Jong 830715003

Opdrachtgever: Gerard Meijer

Begeleidende docenten: Tine Griede
Berend van Wijk

Projectnummer: 594323

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van het project dat is uitgevoerd in het kader van ons afstuderen van de studie Diermanagement, richting Wildlife Management Ex-Situ, aan het Van Hall Larenstein te Leeuwarden. De opdracht voor dit onderzoek is voortgekomen uit de majorstage van Marleen, die zij heeft gelopen binnen Ouwehands Dierenpark Rhenen. Haar begeleider, de heer Meijer, vertelde dat onder diertuinmedewerkers al geruime tijd enige problemen spelen op het gebied van diertransacties. Het bleek dat er vooral weinig duidelijkheid was op het gebied van de hieraan gerelateerde wetgeving (die is niet toegespitst op diertuindieren) en het proces van het voorbereidend werk (er bestaat geen gebundeld werk waarin alle aspecten van diertransacties terugkomen). Omdat wij vooral in het oplossen van dat laatste probleem een uitdaging zagen, hebben we het project opgepakt als afstudeeropdracht. Het proces verliep iets moeizamer en langzamer dan dat we van te voren verwacht hadden, wat voornamelijk te maken had met het feit dat we relatief 'blanco' in de materie zijn gedoken, en de grenzen van hoe omvangrijk het eindproduct zou worden vrij vaag waren. Al met al is het eindproduct hopelijk een gebruiksvriendelijk handboek geworden, dat in de praktijk gebruikt zal gaan worden en wat men kan blijven aanpassen om het geheel zo 'handig' en actueel mogelijk te houden.

Via deze weg willen we onze dankbaarheid uitspreken aan een aantal personen die ons geholpen hebben bij de realisatie van dit project. Allereerst bedanken we de heer Meijer, die ons voorzien heeft van het project en ons zeer veel informatie en inzicht heeft verschaft. Vervolgens onze begeleidend docenten, mevrouw Griede en de heer van Wijk, die ons in alle stadia van het project op koers hebben gehouden en ons van zeer nuttige feedback hebben voorzien.

Daarnaast willen we alle geïnterviewde medewerkers van de diertuinen bedanken, voor wie we dit project uiteindelijk uitvoerden. In het bijzonder noemen we de heer de Wit en mevrouw Willard, die beiden tijd hebben vrijgemaakt voor een persoonlijk gesprek, en ons hierbij op weg hebben geholpen bij het inzichtelijk maken van de problemen rondom diertuintransacties. Verder gaat onze dank uit naar de medewerkers van de AID, de PVE en het LNV-Loket die per telefoon geduldig onze vragen hebben beantwoord. Tot slot bedanken we de heer M. Kart voor de inspiratie en de ouders van Tessel, die het onderzoeksverslag en het handboek hebben geredigeerd.

Marleen Duijvestein en Tessel de Jong

Leeuwarden, september 2009

Samenvatting

Om hun fokprogramma's succesvol te laten verlopen en daarmee hun doel van soortbehoud na te streven, moeten dieren tuinen onderling diertransacties uitvoeren.

Er is binnen de transportwerkgroep van de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen vraag ontstaan naar een handboek dat geraadpleegd kan worden bij alle mogelijke transacties van dieren van en naar dieren tuinen binnen Nederland. Ook veterinaire aspecten kunnen verschillen per dier en per land en wetgeving aangaande diervervoer is tot slot niet toegespitst op diertuindieren en daardoor soms moeilijk te interpreteren.

Doel van dit project is het bundelen van informatie over de thema's binnen diertransacties en te kijken op welke manier dit het meest overzichtelijk kan gebeuren. Een ander doel is een overzicht maken van wet- en regelgeving en overige (veterinaire) aspecten die van toepassing zijn bij diertransacties. De doelgroep is medewerkers binnen de dieren tuinen, aangesloten bij de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen, die het voorbereidend en uitvoerend werk van transacties doen.

Er is een enquête afgenomen onder medewerkers binnen diverse Nederlandse dieren tuinen en ook is literatuuronderzoek gedaan. De enquête is online afgenomen onder tien geënquêteerden. Bij iedere vraag bestond de mogelijkheid voor de respondenten om toelichting of een afwijkend antwoord te geven. Tevens is er een literatuurstudie gedaan waarbij websites van instanties als het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Voedsel- en Warenautoriteit, Convention of International Trade in Endangered Species, International Air Transport Association, World Organisation of Animal Health, European Association of Zoos and Aquaria, Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen en Productschappen Vee, Vlees en Eieren zijn geraadpleegd. Ook zijn online wetteksten geraadpleegd.

Resultaat van de enquête is dat er een handboek in geprinte en digitale vorm zou moeten komen, met als inhoud draaiboeken, bijzonderheden van diergroepen, controlelijsten, contactlijsten, voorbeeldformulieren en een overzicht van beschrijvingen van wet- en regelgevingen.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat op gebied van wetgeving de Balai- of bezemrichtlijn (92/65/EEG) en de Transportverordening (1/2005) de meest relevante zijn. Binnen de diertuin heeft men te maken met tenminste twee soorten dierenartsen; de vaste arts, en de keuringsarts van de Voedsel- en Warenautoriteit. Deze laatste voert de keuringen uit van dieren alvorens die op transport gaan. Een ander aspect dat aan de orde is, is de diergezondheidsstandaard opgesteld door het OIE (World Organisation for Animal Health).

Bij het verzamelen van de ingevulde enquêtes bleek dat niet alle aangeschreven personen de enquête zelf hadden ingevuld, maar sommigen dit door collega's of assistenten hadden laten doen. Een aantal respondenten zijn collega's van elkaar binnen dezelfde diertuin en hebben daarom vaak dezelfde punten aangegeven.

Het handboek wordt uitgebracht op CD-Rom, en om de gebruiksvriendelijkheid te verhogen is er veelvuldig gebruik gemaakt van hyperlinks waarmee verwezen wordt naar diverse websites.

Aanbevolen wordt om het handboek te koppelen aan het intranet van de NVD. Zo moet het handboek centraal actueel gehouden worden. Regelmatig herzien wordt aangeraden, omdat de kans altijd bestaat dat websites vernieuwd worden, wetten en andere bronnen aangepast worden, zodat het handboek niet meer op alle punten klopt. Dit verslag bevat daartoe tot slot een studentenleidraad, waarin een 'gebruiksaanwijzing' wordt gegeven die gebruikt kan worden bij het actualiseren van het handboek.

Summary

In order to pursue their conservational goal, and keep breeding programs successful, zoos must often exchange animals.

Within the transport working group of the Dutch Association of Zoos (NVD), the demand has risen for a manual which can be consulted in case of all possible zoo animal transactions to and from Dutch zoos. Veterinary aspects can differ per animal and between countries, and laws concerning animal transport are not made specific for zoo animals, which makes them difficult to interpret.

The objective of this project is to gather information concerning the themes within zoo animal transport, and to see how this can be achieved in the most concrete way. Also, the aim is to form a compilation of laws and regulations and other (veterinary) aspects which apply in zoo animal transactions. The target group for the manual will be the employees within zoos associated with NVD, who make the preparations for animal transactions and/or are involved in the actual transports.

A questionnaire was held amongst employees of Dutch zoos in addition to conducting literature research. The questionnaire was held online amongst ten respondents, at every question being the option to clarify or illustrate the given answer. During the literature research, websites of authorities or organizations were consulted, such as the Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, Food- and Goods Authority, Convention of International Trade in Endangered Species, International Air Transport Association, World Organization of Animal Health, European Association of Zoos and Aquaria, Dutch Association of Zoos and Authority for Cattle, Meat and Eggs. Online law texts were also considered.

From the results of the questionnaire, it became clear that a manual in printed and digital form was to be made, containing instructional elements, species specific elements, checklists, contact lists, example forms and an overview of laws and regulations.

Results of the literature research show that, when looking at laws, the Balai Directive (92/65/EU) and the Transport Regulation (1/2005) are the two most relevant.

Within the zoos, two kinds of veterinarians are active; the regular zoo vet and the inspection vet who works for the Food- and Goods Authority. This vet examines the animals before they are shipped for transport.

Another veterinary aspect which has to be taken into account are the health codes drafted by the OIE (World Organisation for Animal Health).

During the collection of the completed questionnaires, it became clear that not all persons who were asked to participate in the questionnaire actually responded. Some persons had their co-workers or assistants fill in the questionnaire. A few of the respondents are each others co-workers in the same zoo and thus have given (partly) the same answers. The manual will be put on CD-Rom, and to increase user-friendliness a lot of hyperlinks were added which are linked to websites.

We recommend linking the manual to the intranet of NVD. This way, the manual can be updated centrally. We also recommend updating the manual on a regular basis. This is because websites are frequently renewed, laws and other sources may be updated, and the

manual may no longer be correct. For that reason, this report contains a student manual, in which a set of instructions is given, which can be used when updating the manual.

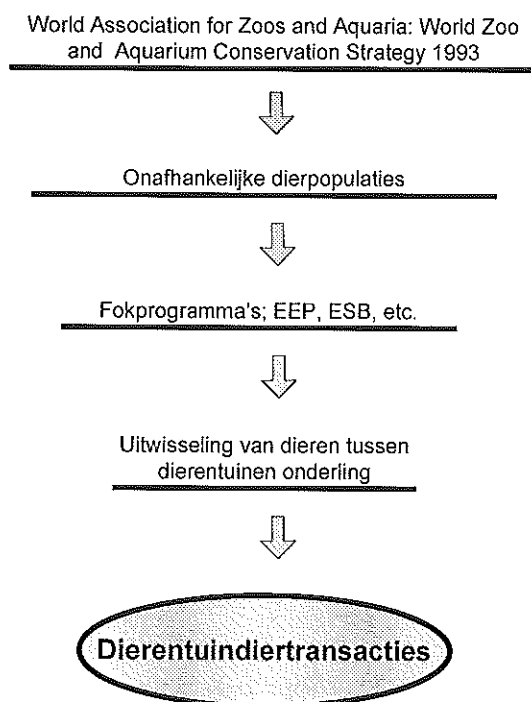
Inhoud

1. Inleiding	9
1.1 Probleembeschrijving en doelgroep	10
1.2 Onderzoeksdoel en – vragen	11
1.3 Methoden.....	12
2. Resultaten en conclusies.....	13
3. Discussie.....	19
4. Aanbevelingen.....	22
Bronnen	23
Bijlage I: Enquêtevragen	
Bijlage II: Respondenten van de enquête	

1. Inleiding

Dierentuindiertransacties zijn voor dierentuinen belangrijk om een gezonde collectie dieren te behouden en hun conservatiedoel na te streven. Individuele dierentuinen zijn niet in staat kweekprogramma's te onderhouden. Daarom is samenwerking en uitwisseling van dieren tussen dierentuinen noodzakelijk. (K. Leus en Z. Pereboom, 2008)

Om inteelt te voorkomen en genetische diversiteit te bevorderen is het voor dierentuinen van belang om dieren onderling uit te wisselen (WZACS 2005). Figuur 1 geeft de achterliggende noodzaak van dierentuindiertransacties weer.

Figuur 1: De achterliggende redenen van dierentuindiertransacties

Dierentuindiertransacties zijn onder te verdelen in de volgende thema's:

- Communicatie tussen dierentuinen en derden;
- Wet- en regelgeving;
- Administratie;
- Dierwelzijn;
- Materieel en vervoermiddel;
- Controle.

Er is binnen de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen-transportwerkgroep vraag ontstaan naar een handboek dat geraadpleegd kan worden bij alle mogelijke transport van dieren van en naar dierentuinen binnen Nederland (G. Meijer, pers. com. 2009).

Het nu volgende verslag betreft het onderzoek dat gedaan is naar de elementen waaruit zo'n handboek moet bestaan, met inbegrip van de (veterinaire en wetgevinggerelateerde) aspecten die het moet bevatten.

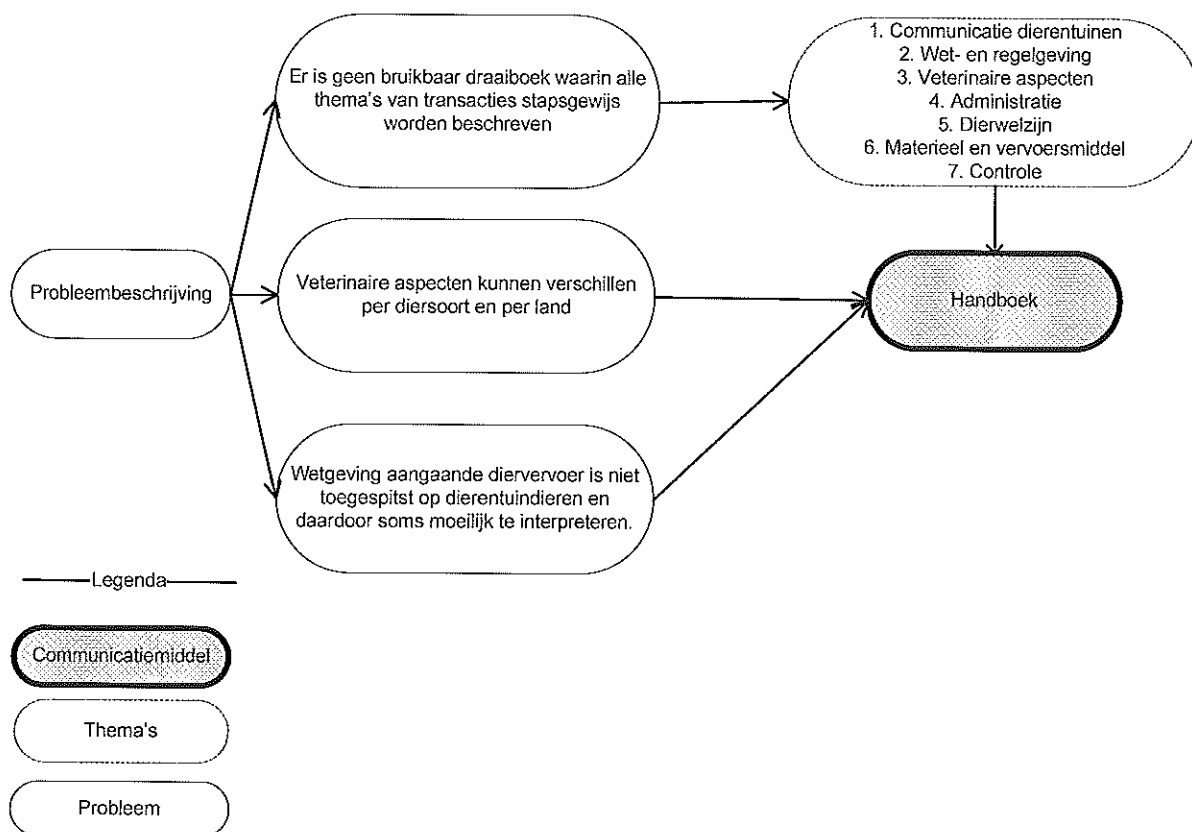
Het verslag is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 1 bevat een probleem- en doelgroepbeschrijving, een uiteenzetting van de onderzoeksvragen en het onderzoeksdoel, en een beschrijving van de methoden die gebruikt zijn om antwoord te geven op de onderzoeksvragen. In het tweede hoofdstuk volgen de resultaten en conclusies van het onderzoek, in het derde worden de conclusies voorzien van enkele discussiepunten. In hoofdstuk 4 zal een aantal aanbevelingen aan de opdrachtgever gedaan worden. Het verslag wordt afgesloten met een studentenleidraad, die gebruikt kan worden door personen (studenten, stagiaires of werknemers binnen de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen) die het handboek verder willen uitbreiden, aanpassen of herzien.

1.1 Probleembeschrijving en doelgroep

De ervaring wijst uit dat de organisatie van het transport van dieren vaak wordt uitgevoerd door één persoon, die zich door de jaren heen heeft gespecialiseerd in dierentuindiertransacties (G. Meijer, pers. com. 2009). De handelingen bij een diertransactie zijn niet gebundeld beschreven in één draaiboek. Het is daarom voor eventuele vervangers lastig te achterhalen welke stappen genomen moeten worden bij een transactie.

De grootste knelpunten zijn de wet- en regelgeving en de benodigde vergunningen. Wetten aangaande diertransport en -handel zijn niet toegespitst op dierentuindieren en zijn daardoor moeilijk te interpreteren. Ook is niet duidelijk beschreven welke vergunningen en overige formulieren men nodig heeft voor bepaalde transacties. In figuur 2 zijn de problemen overzichtelijk gemaakt.

Er is vraag ontstaan naar een handboek voor diertransacties, die aan de hand van de al bestaande conceptversie van de 'Handleiding Dierentuindiertransporten' door de NVD-transportwerkgroep, kan worden opgesteld (G. Meijer, pers. com. 2009). Een voorwaarde voor een dierentuindiertransactie-handboek is overzichtelijkheid, bijvoorbeeld door middel van diverse doorverwijsmogelijkheden voor verdere informatie.

Figuur 2: Een uiteenzetting van de problematiek die momenteel aan de orde is binnen de dierentuinen wat betreft diertransport.

Doelgroep van dit project zijn medewerkers van bij de NVD aangesloten dierentuinen, die binnen hun werkveld te maken krijgen met transacties van dieren. In eerste instantie zijn dit degenen die het voorbereidend werk doen, maar ook mensen die een uitvoerende taak bij transacties hebben kunnen baat hebben bij het handboek.

1.2 Onderzoeksdoel en – vragen

Een oplossing voor bovengenoemde problematiek is het bundelen van bestaande informatie over de thema's communicatie, wet- en regelgeving, administratie, dierwelzijn, materieel en vervoermiddel en controle binnen de dierentuinen aangesloten bij de NVD. Om het doel te bereiken zal een antwoord moeten worden gegeven op onderstaande onderzoeksvragen.

1. Op welke manier kan men informatie en kennis die nodig is bij dierentuindiertransacties bundelen, zodat een overzichtelijk en handzaam product ontstaat dat in de praktijk gebruikt kan worden binnen dierentuinen?

- Welke elementen (draaiboeken, checklijsten, contactlijsten, etc) moet het product bevatten?
- Door middel van welk communicatiemiddel (boekvorm, cd-rom, anders) wordt het product gepubliceerd?

- c) Aan welke aspecten van de thema's (communicatie, wet- en regelgeving, veterinaire administratie, dierenwelzijn, materieel en vervoermiddel en controle) moet aandacht worden geschonken?

2. Welke wet- en regelgeving en welke overige veterinaire aspecten zijn van toepassing bij dieren- en diertransacties?

- a) Welke wet- en regelgeving is van toepassing op vervoer van dieren- en diertransacties tussen Nederland en EU-lidstaten?
- b) Welke wet- en regelgeving is van toepassing op vervoer van dieren- en diertransacties tussen Nederland en niet-EU-lidstaten?
- c) Welke overige (niet wetgevinggerelateerde) veterinaire aspecten zijn van toepassing op verschillende diergroepen?

1.3 Methoden

De data zijn verzameld door middel van een enquête en een literatuurstudie. De enquête is afgenomen bij tien ervaringsdeskundigen van verschillende dieren- en diertransacties aangesloten bij de NVD. De selectie van de enquêteerden is gemaakt door het assistent-hoofd diervoorzorging binnen Ouwelands Dierenpark Rhenen (en tevens opdrachtgever van dit project). Niet alle aangeschreven personen hebben zelf de enquête ingevuld; sommigen hebben het overgelaten aan collega's. In bijlage I is de volledige enquête terug te vinden, in bijlage II staat de lijst van respondenten.

Met twee van de respondenten is een persoonlijke afspraak gemaakt waarin zij hun antwoorden hebben toegelicht en andere zaken van hun mening en voorkeuren hebben voorzien.

Daarnaast is een literatuurstudie uitgevoerd, waarbij websites van instanties, databases, reglementen en cetera zijn geraadpleegd, en contact is opgenomen met experts binnen de AID, PVE en het ministerie van LNV.

2. Resultaten en conclusies

De enquête is beantwoord door tien personen van zeven verschillende NVD-dierentuinen. De getallen die in de tekst tussen haakjes staan aangegeven geven het aantal personen weer dat het betreffende antwoord gaf. Bij iedere vraag was er mogelijkheid voor de respondenten om een afwijkend antwoord in te vullen of toelichting te geven. De hierop verkregen antwoorden zijn ook in onderstaande resultaten verwerkt.

Communicatie tussen diertuinen en overige instellingen

Alle respondenten geven aan dat de communicatie met andere diertuinen weinig problemen oplevert (10). Communicatieproblemen ontstaan op het gebied van taal, voornamelijk bij Oost-Europese diertuinen (4). Het opstellen van leveringsvoorwaarden bij diertuindiervoorwaarden tussen de diertuinen geeft soms problemen (7). Het vinden van contactgegevens van derden levert soms problemen op (5). Aangegeven wordt dat vooral gegevens van contactpersonen bij bijvoorbeeld het CITES-bureau niet gemakkelijk gevonden worden (3).

Wet- en regelgeving

Het vinden en het goed interpreteren van wet- en regelgeving bij diertuindiervoortransport is soms een probleem (9). De precieze regelgeving omtrent Blauwtong, onder welke wet- en regelgeving diertuindiervoortransport vallen en de interpretatie van de Balairichtlijn zijn onderwerpen die moeilijkheden veroorzaken tijdens de organisatie van een transport. Tevens is er behoefte aan korte omschrijvingen van diverse wet- en regelgevingen, waarin bijvoorbeeld de belangrijkste punten uit die wet worden aangegeven (2).

Bij veterinaire wet- en regelgeving worden vaker moeilijkheden ondervonden (7 soms, 3/ vaak). Dit is o.a. het geval bij het verkrijgen van TRACES-certificaten, het vaststellen van de status van andere landen wat betreft Blauwtong en het op de hoogte blijven van veranderingen in de (veterinaire) wet- en regelgeving. De verschillen tussen de regels van de VWA in de vijf regio's binnen Nederland worden als lastig ervaren (2).

Administratie

Er wordt aangegeven dat bij het aanvragen van CITES-exportvergunningen soms problemen ontstaan (9). Het aanvragen van een CITES-exportvergunning vanuit het buitenland en de tijdsduur hiervan wordt ervaren als een probleem (3).

Het opstellen van een gezondheidscertificaat geeft problemen (4 soms, 3 vaak). Het is bijvoorbeeld niet duidelijk wanneer een VWA-keuringsarts langs moet komen en wat de dierenarts moet verklaren op het certificaat (3).

Dierwelzijn

Één deelnemer geeft aan dat de welzijnseisen met betrekking tot het microklimaat bij transport van ongewervelden en vissen niet duidelijk zijn. Het vinden van soortspecifieke welzijnseisen geeft soms (5) of nooit (5) problemen.

Materiaal en vervoermiddel

De eisen waaraan het vervoermiddel moet voldoen, leveren bij vrijwel geen van de respondenten problemen op (9). Een van de respondenten heeft hier soms moeite mee. Men geeft aan dat deze eisen heel duidelijk zijn omschreven in de LAR van IATA. Het verkrijgen van een geschikte transportkist zorgt evenmin voor problemen (5). Sommige dieren tuinen hebben door de jaren heen een groot assortiment aan kisten opgebouwd (2). Wanneer er zich een probleem voordoet, passen dieren tuinen hun eigen kisten zelf aan, totdat deze geschikt zijn voor het te vervoeren dier (2).

De meeste respondenten ondervinden geen problemen bij het vinden van een geschikt vervoermiddel (8). Twee respondenten zeggen alle transporten zelf uit te voeren en één deelnemer regelt alle transporten via een gespecialiseerde transportbedrijf zoals EKIPA.

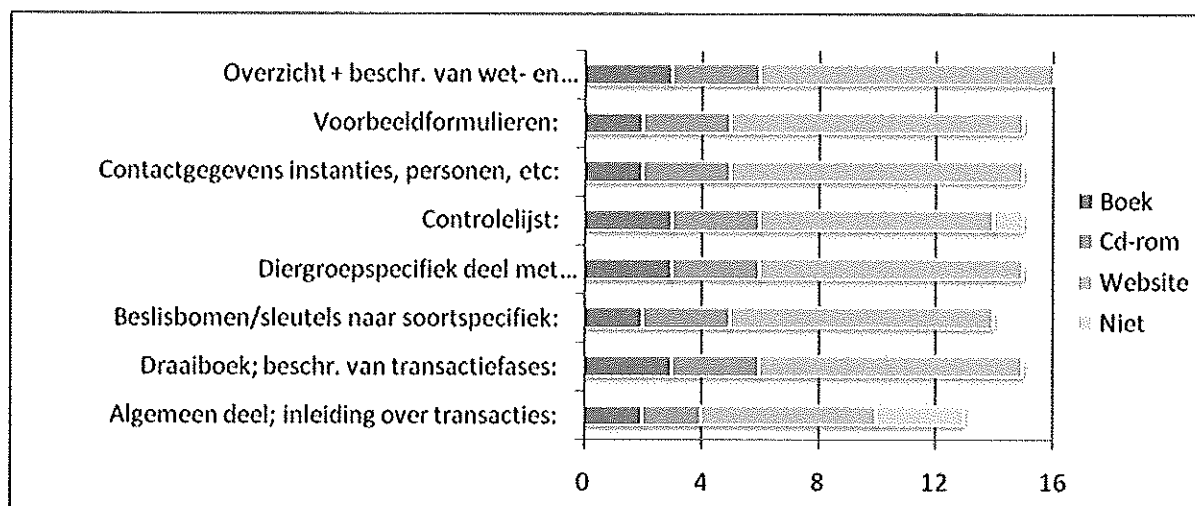
Controle van transporten

Het vinden van contactgegevens van de VWA en de AID geeft soms (4) of nooit (4) problemen. Twee respondenten hebben niet eerder te maken gehad met het AID. Welke documenten aanwezig moeten zijn tijdens het transport is voor zes ondervraagden duidelijk. Het vinden van contactgegevens van buitenlandse controleorganen geeft soms problemen (7).

Handboek dieren tuindiertransacties

In figuur 3 zijn de resultaten weergegeven met betrekking tot de manier waarop informatie over diertransacties weergegeven kan worden. Hierbij hadden de respondenten de optie om, indien gewenst, meerdere communicatiemiddelen aan te geven.

Het communicatiemiddel dat de voorkeur heeft bij alle elementen is de website. Drie respondenten vermelden dat zij graag een combinatie zien van de communicatiemiddelen.

Figuur 3: Communicatiemiddelen waaraan de respondenten (n=10) hun voorkeur geven. Verticaal is aangegeven de verschillende onderdelen die het handboek eventueel kan bevatten. Horizontaal is aangegeven hoeveel respondenten de voorkeur geven aan welk communicatiemiddel (boek, cd-rom, website of helemaal niet) voor deze onderdelen. De respondenten konden meerdere opties aanvinken.

Elementen die het product moet bevatten

De respondenten konden aangeven in de enquête wanneer zij aan een element geen behoefte hadden. Bij drie respondenten is geen behoefte aan het algemene deel met inleidend verhaal over dierentuindiertransacties (zie kolom *Niet* in tabel 1). Eén deelnemer heeft geen behoefte aan een controlelijst. Aan de andere elementen (overzicht en beschrijving van wetgeving, voorbeeldformulieren, contactgegevens van instanties, controlelijsten, diergroepspecifieke delen, beslisbomen/sleutels met verwijzingen naar de diergroepspecifieke delen en draaiboek) blijkt wel behoefte te bestaan.

Het communicatiemiddel (boekvorm, cd-rom, website, anders) dat gebruikt zal worden om het handboek te publiceren

Uit de enquête komt naar voren dat het geprefereerde communicatiemiddel bij alle elementen de website is (zie tabel 1). Tevens is behoefte aan een combinatie van communicatiemiddelen.

Aspecten van de thema's (communicatie, wet- en regelgeving, administratie, dierwelzijn, materieel en vervoermiddel en controle) waaraan extra aandacht moet worden geschonken

- Bij het thema communicatie: de leveringsvoorwaarden en contactgegevens van CITES en de VWA.
- Bij het thema wet- en regelgeving: informatie over Blauwtong, de bepaling onder welke wet- en regelgevingen dierentuindieren vallen en over de Balairichtlijn. Tevens is er belangstelling voor korte omschrijvingen van diverse wet- en regelgevingen.
- Bij het thema administratie: het CITES certificaat.
- Bij het thema dierwelzijn: het microklimaat voor ongewervelden en vissen tijdens transport.
- Bij het thema materieel en vervoermiddel komen geen grote knelpunten naar voren.
- Bij het thema controle: de contactgegevens van buitenlandse controleorganen.

Conclusie

Op welke manier kan men informatie en kennis die nodig is bij dierentuindiertransacties bundelen, zodat een overzichtelijk en handzaam product ontstaat dat in de praktijk gebruikt kan worden binnen dierentuinen?

Het resultaat is een schriftelijk en digitaal handboek, met als inhoud draaiboeken, bijzonderheden van diergroepen, controlelijsten, contactlijsten, voorbeeldformulieren en een overzicht van beschrijvingen van wet- en regelgevingen.

Wet- en regelgeving die van toepassing is op vervoer van dierentuindieren tussen Nederland en EU-lidstaten

Om antwoord te geven op de vraag welke wetten en overige veterinaire zaken van toepassing zijn, is literatuuronderzoek gedaan.

De volgende wetten en Europese richtlijnen, verordeningen en beschikkingen hebben te maken met vervoer van dierentuindieren tussen Nederland en EU-lidstaten;

- Richtlijn 92/65/EEG van 13 juli 1992 tot vaststelling van de veterinairerechtelijke voorschriften voor het handelsverkeer en de invoer in de Gemeenschap van dieren, sperma, eicellen en embryo's waarvoor ten aanzien van de veterinairerechtelijke

voorschriften geen specifieke communautaire regelgeving als bedoeld in bijlage A, onder I, van Richtlijn 90/425/EEG geldt.

Richtlijn 92/65/EEG of, in populaire termen, de 'Balai- of bezemrichtlijn' bevat in Bijlage C voorwaarden voor erkenning van een instelling, instituut of centrum. Ook bevat het een gezondheidscertificaat zoals dat overeenkomstig de richtlijn ingevuld dient te worden door bedrijven bij de handel van dieren. De richtlijn is gewijzigd bij:

1. Beschikking 95/294/EG van de Commissie van 24 juli 1995 tot vaststelling van het model van het diergezondheidscertificaat voor de handel in eicellen en embryo's van paardachtigen;
 2. Beschikking 2001/298/EG van de Commissie van 30 maart 2001 tot wijziging van de bijlagen bij de Richtlijnen 64/432/EEG, 90/426/EEG, 91/68/EEG en 92/65/EEG van de Raad en bij Beschikking 94/273/EG van de Commissie, ten aanzien van de bescherming van dieren tijdens het vervoer;
 3. Verordening 1802/2002 van de Commissie tot rectificatie van Verordening (EG) nr. 1282/2002 houdende wijziging van de bijlagen bij Richtlijn 92/65/EEG van de Raad;
 4. Verordening 998/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003 inzake veterinairerechtelijke voorschriften voor het niet-commerciële verkeer van gezelschapsdieren en houdende wijziging van Richtlijn 92/65/EEG van de Raad;
 5. Verordening 1398/2003 van de Commissie van 5 augustus 2003 tot wijziging van bijlage A bij Richtlijn 92/65/EEG van de Raad, teneinde hierin de kleine bijenkastkever (*Aethina tumida*), de tropilaelapsmijt (*Tropilaelaps* spp.), ebola en apenpokken op te nemen;
 6. Richtlijn 2004/68/EG van de Raad van 26 april 2004 tot vaststelling van veterinairerechtelijke voorschriften voor de invoer in en de doorvoer via de Gemeenschap van bepaalde levende hoefdieren, tot wijziging van de Richtlijnen 90/426/EEG en 92/65/EEG en tot intrekking van Richtlijn 72/462/EEG;
- Verordening EG 1/2005 van de Raad van 22 december 2004 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten;
 - Verordening (EG) Nr. 338/97 (EG) Nr. 338/97 van de Raad van 9 december 1996 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantesoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer;
 - Verordening (EG) nr. 1808/2001 van de Commissie van 30 augustus 2001 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 338/97;
 - Verordening (EG) nr. 504/2008 van de Commissie van 6 juni 2008 ter uitvoering van de Richtlijnen 90/426/EEG en 90/427/EEG van de Raad wat betreft methoden voor de identificatie van paardachtigen;
 - Richtlijn 89/391/EEG van de Raad van 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk.

Wet- en regelgeving die van toepassing is op vervoer van dierentuindieren tussen Nederland en niet-EU-lidstaten

Op internationaal niveau speelt het CITES-verdrag de belangrijkste rol als wetgeving inzake transport van (wilde) dieren. Het verdrag neemt niet de plaats in van wetgeving, maar biedt een raamwerk voor de partijen zodat deze het verdrag door middel van hun eigen wetgeving kunnen implementeren op nationaal niveau.

- Guidelines for transport and preparation for shipment of live wild animals and plants 1981, Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora, 1981 (verouderd!);
- Transport of Live Animals (Resolution Conf. 10.21 and decisions 12.85-12.86) Nineteenth meeting of the Animals Committee, Geneva, Switzerland, 2003.

In Nederland wordt het CITES-verdrag geïmplementeerd in de Flora- en Faunawet. Andere van toepassing zijnde wetten in Nederland zijn de volgende;

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (GWWD) met daarin opgenomen het Dierentuinenbesluit;
- Arbeidsomstandighedenwet.

Overige (nietwetgevinggerelateerde) veterinaire aspecten die van toepassing zijn op verschillende diergroepen.

Op veterinair gebied is verder nog een aantal zaken aan de orde. Binnen een dierentuin is een vaste dierenarts werkzaam die de dagelijkse veterinaire taken uitvoert. Deze zorgt er tevens voor dat het medische programma MedARKS (Medical Animal Records Keeping System) actueel en op juiste wijze ingevuld blijft voor alle individuele dieren binnen de tuin.

Naast de vaste dierenarts is er de keuringsarts die in dienst is van de VWA. Deze functie valt onder de Dienst Uitvoeringen van de VWA, die is ingedeeld in vijf regio's binnen Nederland. De keuringsarts voert officiële keuringen van dieren uit die getransporteerd gaan worden en is de enige die een gezondheidsverklaring geldend mag maken. Hiermee vervult de VWA een controlerende en toezichthoudende rol wat betreft transacties van dierentuindieren. (vwa.nl)

Er is een aantal eisen waaraan een dierentuin moet voldoen om Balai-erkenning te verkrijgen. De belangrijkste hiervan zijn: het hebben van een quarantaineruimte, het vrij zijn van ziekten waarvoor een aangifteplicht geldt, registratie bijhouden van gegevens als bloedtests, behandelingen en identificatiesystemen et cetera. Ook een aanmelding bij het handelscontrolesysteem TRACES is vereist.

Het OIE (World Organisation for Animal Health) heeft een aantal standaardwerken opgesteld, die als hoofddoel de gezondheid en veiligheid van dieren en dierlijke producten tijdens internationaal transport nastreven. Deze 'Codes' dragen daaraan bij door een beschrijving te geven van de maatregelen op gebied van gezondheid en veiligheid. Deze maatregelen zouden moeten worden geïmplementeerd door veterinaire (overheids-) diensten bij de vaststelling van gezondheidsvoorschriften voor de veilige invoer van dieren en dierlijke producten. (oie.ing)

- Terrestrial Animal Health Code 2008
- Aquatic Animal Health Code 2009

Conclusie

Welke wet- en regelgeving en welke overige veterinaire aspecten zijn van toepassing op dierentuindiertransacties?

Van toepassing op dierentuindiertransacties zijn de Balairichtlijn en alle afgeleiden daarvan, de transportverordening, de Arbeidsomstandighedenwet, het CITES-verdrag (verouderd) en de nationale wetten waarin dit verdrag geïmplementeerd wordt. Op overig veterinair gebied zijn aan de orde de keuringen door het VWA, de eisen waaraan een tuin moet voldoen om een Balai-erkenning te verkrijgen en de diergezondheidsstandaarden van het OIE.

3. Discussie

In het hier volgende hoofdstuk worden de resultaten besproken en worden eventuele hieraan afgeleide discussiepunten kenbaar gemaakt. Aanbevelingen die hieruit voortvloeien worden in hoofdstuk 4 gegeven.

Thema's binnen dierentuintransacties

De thema's waarop het handboek (en de enquête) is gebaseerd (communicatie, wet- en regelgeving, administratie, dierwelzijn, materieel en vervoermiddel, controle op transport) zijn gekozen op basis van voorbereidende literatuurstudie. Ondanks dat deze studie zo grondig mogelijk is gedaan, is van te voren heel lastig in te schatten of bepaalde thema's onvoldoende of juist teveel aan bod komen. Dit kan resulteren in handboekgedeelten die ontbreken of juist overbodig zijn en daarom minder of niet gebruikt zullen worden. Dit laatste is waarschijnlijk bij bijvoorbeeld de contactlijsten aan de orde; in het kader van volledigheid zijn ook instanties als AID genoemd, terwijl van te voren niet gezegd is dat de gebruikers van het handboek daadwerkelijk ooit contact zullen hebben met het AID (behalve in uitzonderlijke gevallen). Deze 'overvolledigheid' kan er voor zorgen dat het handboek voor de één iets minder prettig te hanteren is (men moet over de overbodige informatie heen lezen), terwijl de ander juist de voorkeur geeft aan een zo volledig mogelijk handboek. Aangezien gebruiksvriendelijkheid een van de doelen was van het handboek, kan het per persoon verschillen in hoeverre men dit doel bereikt vindt.

Voor- en nadelen van een digitaal communicatiemiddel

Uit de enquête bleek dat men behoefte heeft aan een digitaal handboek in de vorm van een CD-Rom of USB-stick of website. Er is gekozen om vooralsnog geen website te maken, omdat dit momenteel niet binnen de mogelijkheden ligt. Als compromis is veelvuldig, door middel van hyperlinks, gekoppeld naar webpagina's, zodat bijvoorbeeld wetteksten en voorbeeldformulieren op html-formaat te gebruiken zijn. Gedurende het proces van het samenstellen van het handboek bleek dat de mogelijkheid bestaat om het handboek aan het intranet van de NVD te koppelen. Dit zal dan ook gebeuren na het verschijnen van het handboek. Onderstaand volgt een opsomming van de voor- en nadelen van de keuze voor een USB-stick, CD-Rom of intranet. Intranet heeft, afgezien van onderstaande voor- en nadelen, één groot voordeel: een handboek op intranet kan centraal geactualiseerd worden. Dat levert een hoge gebruiksvriendelijkheid op en daarmee is het doel van het onderzoek bereikt.

- Voordelen van een handboek op USB-stick, CD-Rom of intranet kunnen zijn;
 - Stickje of CD is makkelijk mee te nemen, lichtgewicht en is op alle computers aan te sluiten;
 - Er is eenvoudig door te klikken, met behulp van hyperlinks, naar delen zowel binnen als buiten de stick of CD, op internet, binnen de computer en binnen het netwerk;
 - De gebruiksvriendelijkheid is hoog omdat men onder meer makkelijk en snel kan zoeken binnen het document met behulp van ctrl-F, hyperlinks en indexen;
 - Men kan naar eigen wens meerdere (eigen) documenten op de stick of CD plaatsen waar men ook naartoe kan linken;
 - Er kunnen allerlei soorten en formaten documenten op de stick, CD of intranet geplaatst worden (html, doc, pdf, jpg, et cetera);

- Gedeelten van documenten kunnen uitgeprint worden;
 - De kosten kunnen redelijk laag gehouden worden doordat er geen print-en/of drukkosten zijn.
- Nadelen van een handboek op USB-stick of CD-Rom kunnen zijn:
 - Wanneer (een deel van) het handboek geüpdatet moet worden kan dit niet centraal plaatsvinden, omdat alle sticks of CD's verspreid zijn onder de NVD-leden (met intranet is dit probleem opgelost);
 - Dat men naar eigen wens delen kan aanpassen/toevoegen heeft als nadeel dat ook dit niet centraal gebeurt en het handboek verzandt in veel verschillende versies (met intranet is dit probleem opgelost);
 - Uitgeprinte gedeelten kunnen gaan 'rondslingeren' binnen de werkplek. Uit deze afdrucken kan niet worden opgemaakt hoe recent die afdrucken zijn ('uncontrolled copies');
 - Van papier lezen is makkelijker dan van een scherm;
 - Een website is gebruiksvriendelijker dan stick of CD; met intranet kom je al meer in de buurt van een websitevorm;
 - In geval van een CD of stick; een computer waarop gewerkt wordt moet aangesloten zijn op internet wanneer men vanuit het handboek door wil klikken naar websites. Diverse documenten kunnen ook gedownload en direct op de stick gezet worden.
 - Men kan weliswaar linken naar documenten binnen het netwerk, maar dat kan uiteraard alleen als er op een computer binnen het netwerk gewerkt wordt met de stick.

Literatuuronderzoek: in het handboek gebruikte bronnen

In het handboek zijn uitsluitend websites en andere bronnen weergegeven die relevante informatie en een correcte bronvermelding bevatten (officiële sites van instanties zoals VWA, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, CITES en dergelijke), om een zo groot mogelijke juistheid te garanderen. Het is echter altijd mogelijk dat bronnen verouderen of ongeldig worden, of dat sites veranderen. Dat laatste was het geval bij de website van EAZA, die in een van de laatste weken van dit project vernieuwd werd. Daarmee ging een hele nieuwe opzet van de site gepaard; bepaalde gedeelten waren weggehaald of niet meer te achterhalen, andere gedeelten (zoals contactlijsten) waren toegevoegd. Nog niet alle delen van de nieuwe EAZA-site zijn helemaal afgerond, sommigen zijn nog onder constructie; vandaar dat sommige delen uit het handboek op het laatste moment weer herzien moesten worden of nog steeds niet volledig zijn. Dit heeft dus voor die delen als consequentie dat de werkbaarheid niet optimaal is, en het handboek dus niet volledig is. Voor een verdere toelichting van de EAZA-site wordt doorverwezen naar de Aanbevelingen (hoofdstuk 4) en de Studentenleidraad (hoofdstuk 5).

De lijst van wetten is voor zover mogelijk compleet. De wetten die genoemd worden in het boek *Zoo Animals* (Hosey et. al 2009) zijn opgenomen (Balai en transportverordening 1/2005). Daarnaast is een aantal wetten opgenomen die genoemd zijn door respondenten, of die willekeurig zijn gevonden. De reden waarom deze lijst niet helemaal compleet kan zijn, is omdat het lastig te achterhalen is of wetten zijn aangepast of vernieuwd, nog van kracht zijn of juist niet meer. Om hier meer zekerheid over te verkrijgen is een aantal keer contact opgenomen met het LNV-Loket. Hier had men echter niet altijd direct een pasklaar antwoord, wat aangeeft dat een en ander inderdaad lastig te achterhalen is. Het gedeelte 'wetgeving' is

daarom redelijk compleet, maar de gebruiker van het handboek moet erop bedacht zijn dat wetten vervangen of aangepast kunnen worden. Men kan er niet standaard vanuit gaan dat alle genoemde wetten nog geldend zijn.

4. Aanbevelingen

Aan de hand van de resultaten van het onderzoek worden er een aantal aanbevelingen gedaan aan de opdrachtgever.

- Het handboek kan in .pdf- of .doc-vorm gekoppeld worden aan het intranet van de NVD. In de toekomst is het wellicht nog gebruiksvriendelijker om het geheel om te bouwen naar een webpagina. Ombouwen naar een webpagina kan eventueel een project zijn voor een student Grafisch Ontwerpen en/of Informatica.
- Het handboek moet met regelmaat geactualiseerd worden. Aangeraden wordt om tenminste halfjaarlijks te controleren of de gegeven informatie nog juist is. Vooral van contactgegevens en wet- en regelgeving is het van belang dat het kloppend gehouden wordt. Zodra het gekoppeld is aan het NVD-intranet, kan actualiseren dat vrij eenvoudig centraal gebeuren. Ook het updaten kan bijvoorbeeld gedaan worden door een stagiair of afstudeerder, afhankelijk van de omvang van het werk. Voor deze persoon is aan het eind van dit verslag een studentenleidraad toegevoegd als 'gebruiksaanwijzing'.
- Het diergroepspecifieke deel kan nog verder uitgebreid worden met informatie, bijvoorbeeld precieze afmetingen van transportkisten per diersoort. Wat erbij komt aan informatie kan helemaal ingevuld worden naar de wens van de doelgroep. Als voorbeeld is bij de paardachtigen een stukje geschreven over de Identificatie en Registratie van de dieren. Momenteel behoeft dit specifieke onderwerp iets meer aandacht, omdat de wetgeving onlangs veranderd is. Aangeraden wordt om de diergroepspecifieke delen op deze manier verder uit te werken en vooral aandacht te besteden aan veel voorkomende problemen en wat momenteel actueel is.
- Bij het diergroepspecifieke deel stond eerder een opsomming van EEP- en ESB-coördinatoren. Inmiddels is, zoals ook in de studentenleidraad te lezen is, de website van EAZA vernieuwd en kloppen alle webadressen niet meer, waarin de coördinatoren genoemd stonden. Deze gegevens zijn inmiddels van de website verwijderd. De nieuwe EAZA-site zal een lijst bevatten waarin alle coördinatoren bijeen staan, maar tijdens dit schrijven is dat gedeelte nog niet gereed en kan er dus ook nog niet naar verwezen worden. Bij het updaten van het handboek kan dan ook gekeken worden welke manier men het handigst vindt om de EEP- en ESB-coördinatoren erin terug te laten komen; allemaal in het handboek genoemd of slechts door middel van een link naar de EAZA-lijst.

Bronnen

Boeken

- Hosey, G., V. Melfi, S. Pankhurst, 2009, '*Zoo Animals*', Oxford University Press, Oxford, Groot-Brittanie
- International Air Transport Association, 2002 en 2008, '*Live Animal Regulations*', IATA, Montreal, Geneva.
- NVD-Transportwerkgroep, 2006, '*Concept draaiboek*' & '*Checklist*', NVD
- World Association for Zoos and Aquaria, 2005, '*The World Zoo and Aquarium Conservation Strategy*', WAZA Executive Office, Bern, Zwitserland

Persoonlijke communicatie

- Dhr. R. van Glabbeek, curator Safaripark Beekse Bergen, Hilvarenbeek, enquête in de maand juni 2009
- Mw. N. Grol, assistent-curator Zodiac Zoos, Laren, enquête in de maand juni 2009
- Dhr M. van Hees, vestigingsmanager Dierenrijk Europa, Mierlo, enquête in de maand juni 2009
- Dhr. K. Jansen, assistent-curator Dierenrijk Europa, Mierlo, enquête in de maand juni 2009
- Dhr. G. Meijer, assistent manager dierverzorging, interviews in de maanden: maart, april, juni 2009, enquête in de maand juni 2009
- Dhr. J. Mosterd, curator Dolfinarium Harderwijk, enquête in de maand juni 2009
- Dhr. J. Nijeboer, vakspecialist Algemene Inspectiedienst, telefonisch contact maart 2009
- Mw. K. van de Put, assistent-curator Burgers' Zoo, Arnhem, enquête in de maand juni 2009
- Dhr L. Versteeg, curator Safaripark Beekse Bergen, Hilvarenbeek, enquête in de maand juni 2009
- Mw. A. de Vries, specialist Productschappen Vee, Vlees en Eieren, telefonisch contact juni 2009
- Mw. C. Willard, transportcoördinator Artis, Amsterdam, enquête in de maand juni 2009, interview in de maand juli 2009

- Dhr. P. de Wit, Dierenpark Emmen, interview in de maand maart 2009, enquête in de maand juni 2009

Artikelen

- Available and wanted list van EAZA
www.eaza.net
- NVD Code Diertransacties, 2008
<http://www.nvdzoos.nl/data/Pdf/NVDtransactie.pdf>
- Leus, K. en Z. Pereboom, 2008, '*Zin en onzin van kweekprogramma's*'
<http://webh01.ua.ac.be/crc/2009/02/over-zin-en-onzin-van-kweekprogrammas.html>

Internet sites:

- World Organisation of Animal Health, 2008, Terrestrial Animal Health Code
http://www.oie.int/eng/normes/Mcode/en_sommaire.htm
- CITES aanvragen (EG-Formulier)
<http://www.hetInvloket.nl>
- IATA
www.IATA.org
- Diverse nationale wetten (Gwvd)
www.wetten.overheid.nl
- TRACES, DEFRA
<http://www.defra.gov.uk/animalh/int-trde/traces/>
- Voedsel en waren autoriteit
www.vwa.nl
- Landbouw, natuur en voedselkwaliteit
www.lnv.nl
- AID
www.AID.nl
- CITES
www.CITES.org

Bijlage I: Enquêtevragen

Ondervindt u problemen met het communiceren met andere diertuinen?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen bij het opstellen van een contract/leveringsvoorwaarden met andere diertuinen?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen met het vinden van contactgegevens van derden? Wanneer u vaak problemen ondervindt bij een specifieke organisatie, kunt u dit aangeven bij de optie: Toelichting, aanvulling of anders.

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen bij het vinden van de juiste wet- en regelgeving bij diertuindiertransport?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen met het vinden van toevoegingen en/ of nieuwe versies van wet- en regelgevingen?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen met het vinden van veterinaire wet- en regelgeving?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen bij het interpreteren van veterinaire wet- en regelgeving?

- Nooit
- Soms
- Vaak
- Altijd

Ondervindt u problemen bij het aanvragen van CITES documenten?

- Nooit
- Soms
- Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het opstellen van een gezondheidscertificaat?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het vinden van soortspecifieke welzijnseisen?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u vaak problemen bij het verkrijgen van een geschikte transportkist?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het vinden van de eisen waaraan een transportkist moet voldoen, bij bijvoorbeeld luchttransport?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het verkrijgen van een geschikt vervoersmiddel?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij vinden van contactgegevens van controleorganen als AID en het VWA?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het vinden van de benodigde documenten die u nodig heeft bij een eventuele controle van de AID/VWA?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Ondervindt u problemen bij het vinden van gegevens van buitenlandse controleorganen?

Nooit

Soms

Vaak

Altijd

Element	Boek	CD-Rom	Website	Niet
Een algemeen deel met inleidend verhaal over dierentuindiertransacties:				
Draaiboek met stapsgewijs beschrijving van de transactiefases:				
Beslisbomen/sleutels die verwijzen naar soortspecifieke onderdelen:				
Diergroepspecifiek deel met bijzonderheden:				
Controlelijst				
Contactgegevens van instanties, organisaties en personen:				
Voorbeeldformulieren:				
Overzicht en beschrijving van wet- en regelgevingen:				

Persoonlijke gegevens;

Naam

Functie

Dierentuin

Plaats

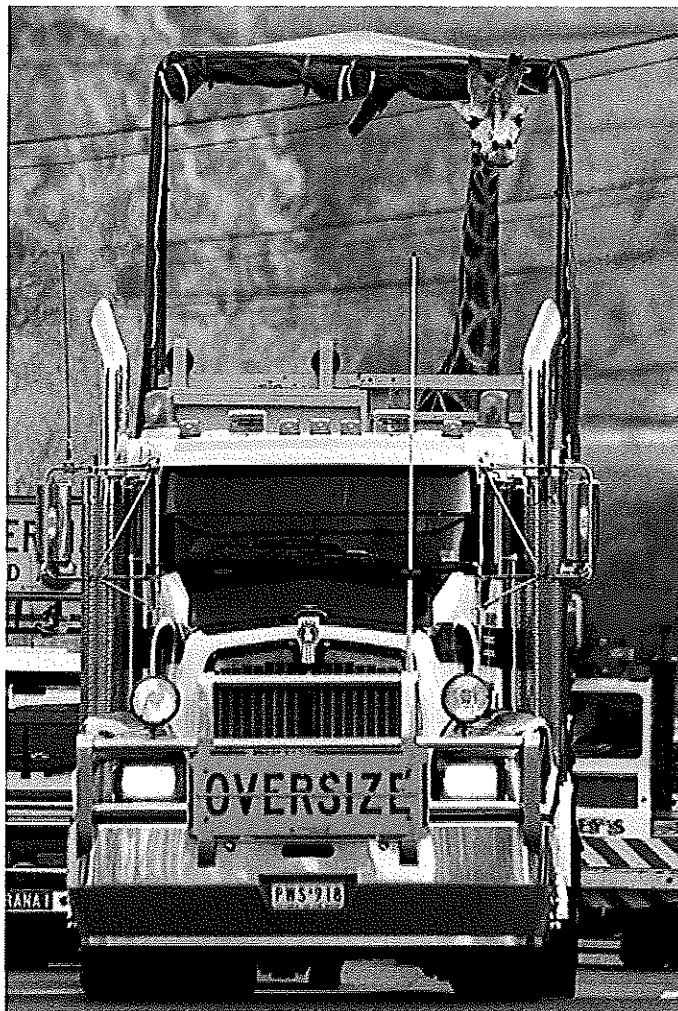
Telefoonnummer

Bijlage II: Respondenten van de enquête

- Rob van Glabbeek, curator Safaripark Beekse Bergen, Hilvarenbeek
- Nicole Grol, assistent-curator Zodiac Zoos, Laren
- Martin van Hees, vestigingsmanager Dierenrijk Europa, Mierlo
- Kris Jansen, assistent-curator Dierenrijk Europa, Mierlo
- Gerard Meijer, assistent hoofd dierverzorging, Ouwehands Dierenpark, Rhenen
- Jan Mosterd, curator Dolfinarium Harderwijk
- Kim van de Put, assistent-curator Burgers' Zoo, Arnhem
- Lars Versteeg, curator Safaripark Beekse Bergen, Hilvarenbeek
- Christiane Willard, transportcoördinator Artis, Amsterdam
- Pierre de Wit, curator Dierenpark Emmen

Transacties binnen de Nederlandse dierentuinen

Studentenleidraad

Diermanagement
Marleen Duijvestein
Tessel de Jong

Transacties binnen de Nederlandse dierentuinen

Studentenleidraad

Afbeelding voorpagina: Jay Town (www.jaytown.com.au)

Van Hall Larenstein

Diermanagement

Leeuwarden

September 2009

Auteurs: Marleen Duijvestein 850225004
Tessel de Jong 830715003

Opdrachtgever: Gerard Meijer

Begeleidende docenten: Tine Griede
Berend van Wijk

Projectnummer: 594323

Studentenleidraad

Het handboek, zoals dat in de huidige vorm bestaat, kan altijd worden aangepast. Wetten en richtlijnen worden herzien, werkprocessen evolueren, contactgegevens worden aangepast, et cetera. Daarom is het van belang dat degenen die met het handboek werken, van tijd tot tijd zorgen dat dit geactualiseerd wordt. Dit kan zowel intern gebeuren binnen de NVD, als door studenten van diverse studierichtingen. De nu volgende leidraad heeft dan ook als doel het inzichtelijk maken van het werkproces en de dataverzamelmethode.

De index is zo uitgebreid mogelijk gemaakt en deze bevat hyperlinks die direct gekoppeld zijn aan de betreffende pagina's in het document. Hiermee is het mogelijk om in zo kort mogelijke tijd alles te vinden wat omtrent één zoekterm geschreven is. Ook de Microsoft Word-functie ctrl-F kan gebruikt worden als zoekfunctie.

Algemeen draaiboek

Voor het algemeen draaiboek is het conceptdraaiboek als uitgangspunt genomen, dat in 2006 reeds is opgesteld door de leden van de NVD-transportwerkgroep. Dit draaiboek is uitgebreid met een beknopte uitleg per stap. Bepaalde gedeelten zijn door middel van hyperlinks aanklikbaar gemaakt.

Soortenindex

De lijst van diergroepen is gebaseerd op de lijst van de Live Animals Regulations (LAR) van IATA. Het is niet te verwachten dat deze moet worden aangepast. Wel moet er rekening mee worden gehouden dat wanneer elders in de tekst aanpassingen worden gemaakt, de index niet meer klopt en deze dus up-to-date gehouden moet worden.

Wetgeving

Het grootste deel van de van toepassing zijnde wetten maken deel uit van het Europese recht. Alle rechtsteksten en overige openbare documenten die door de Europese Unie zijn uitgegeven zijn te vinden op de site van de EU: EUR-Lex. Hier is ook een pagina met gebruiksaanwijzing over de site te vinden. Documenten zijn in meerdere formaten te downloaden (doc, html, pdf, tiff). EUR-Lex biedt een uitgebreide zoekfunctie.

Lexius.nl is een portaal waarmee Nederlandse wetgeving vrij eenvoudig op te zoeken is. De meest geraadpleegde wetten staan op de voorpagina geïndexeerd.

Nederlandse wetten en andere rechtsdocumenten zijn te vinden via het LVN-loket van de site van het Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Hier is voornamelijk informatie over CITES te vinden. Deze is te bereiken via onderwerpen → vergunningen en ontheffingen → CITES.

Alle wetten zijn als volgt behandeld. Ze zijn doorgelezen en van de kernartikelen zijn die eruit gehaald die direct gevolg hebben voor dierenhoudingen. Hiervan is per artikel in één zin de kern van het artikel weergegeven, waarbij het kernwoord vetgedrukt is. Dit maakt het mogelijk om in één oogopslag bepaalde artikelen te vinden.

Op de site van de Europese Commissie is beknopte achtergrondinformatie te vinden over de toepassing van het Europees recht.

Diergroepspecifieke gedeelten

De soortenindex is door middel van hyperlinks gekoppeld aan de diergroepspecifieke delen.

Voor iedere diergroep die in de soortenindex genoemd staat, is gezocht naar eventuele bijzonderheden; deze zijn door middel van een samenvatting uitgelicht. Hierbij is gebruik gemaakt van de LAR van IATA. Er worden links naar websites gegeven waar voorbeelddocumenten gegeven worden, et cetera. Hier wordt een opsomming gegeven van de

van toepassing zijnde wetgeving; ook worden er contactgegevens en dergelijke genoemd. Een goede inhoudelijke kennis van de wet- en regelgeving is hierbij van belang.

Contactgegevens

Via de website van CITES zijn contactgegevens te verkrijgen van managementorganen, wetenschappelijke organen, controleorganen, ministeries et cetera. Contactgegevens zijn gerangschikt per land en zijn op de contactpagina.

Via de site van het LNV zijn gegevens van onder meer CITES-bureau en dergelijke te vinden.

www.EAZA.net

De website van EAZA is recentelijk (9 september '09) veranderd. Niet alleen de lay-out en opbouw van de site zijn anders, er zijn ook een aantal wezenlijke verschillen met de oude site. Nieuw zijn onder meer een nieuwsgedeelte en een lijst van EAZA-leden. Ook is de site nu opgezet in samenwerking met ISIS, die ook de hosting verzorgt. Ten tijde van dit schrijven (1 oktober '09) was de site nog niet geheel afgerond en waren de 'member areas' die gebruikt worden door bijvoorbeeld TAG-leden en diverse werkgroepen nog in de laatste fase van ontwikkeling.

Checklijsten

Checklijsten zijn opgesteld aan de hand van de bestaande checklijsten van de NVD uit 2006. Houd er rekening mee dat men vaak graag eigen versies van checklijsten bijhoudt en dat een 'centrale' checklijst dus in de praktijk waarschijnlijk niet werkt.

Documentatie

Op de CITES-pagina van het LNV-loket vindt men naast wet- en regelgeving ook een aantal aanvraagformulieren voor vergunningen en certificaten die te downloaden zijn. Ook is hier een infoblad met algemene toelichting over CITES te vinden.